

УДК 811.161.2'37-047.44:821.161.2-31 Дерев'янка
DOI 10.35433/philology.1(106).2026.186-195

КОНЦЕПТУАЛЬНИЙ АНАЛІЗ ЯК МЕТОД РЕКОНСТРУКЦІЇ МОВНОЇ КАРТИНИ СВІТУ ПИСЬМЕННИКА (НА МАТЕРІАЛІ ТРИЛОГІЇ П. ДЕРЕВ'ЯНКА "ЛІТОПИС СІРОГО ОРДЕНУ")

О. Б. Негер*

Статтю присвячено осмисленню концептуального аналізу як одного з провідних методів реконструкції мовної картини світу письменника на матеріалі трилогії Павла Дерев'янка "Літопис сірого ордену". Актуальність дослідження зумовлена зростанням інтересу сучасної лінгвістики до комплексного вивчення індивідуально-авторських моделей світу в межах когнітивно-дискурсивної парадигми, а також недостатньою систематизацією методологічних можливостей концептуального аналізу у вивченні сучасної української художньої прози, зокрема жанру темного фентезі та альтернативної історії.

Метою статті є комплексна реконструкція мовної картини світу Павла Дерев'янка шляхом виявлення та аналізу ключових художніх концептів, що структурують наратив і формують ідіостиль автора. У роботі застосовано методи концептуального, лексико-семантичного, дискурсивного та інтерпретаційного аналізу, що дозволяє розглядати художній текст як цілісне когнітивно-мовне утворення.

У ході дослідження встановлено, що художній світ трилогії організований навколо ієрархічної системи концептів екзистенційного, містичного та мілітарного характеру, серед яких центральне місце посідають концепти ОРДЕН, АРКАН, ЗВІР, МЕЖА, ПАМ'ЯТЬ і ЛІТОПИС. Доведено, що концепт ОРДЕН у мовній картині світу письменника функціонує як складна когнітивна модель, що поєднує соціальну ієрархію, містичне братство та інструмент державного захисту, а його вербалізація відбувається через систему авторських номінацій, метафоричних сполук і фразеологізмів, маркованих семантикою вибору, болю та жертвовності.

Проаналізовано динаміку концептів АРКАН і ТЕНЕТА як метафор доли, ініціації та політичної зумовленості буття, а також концепту ЗВІР, що репрезентує внутрішній антагоністичний початок і перебуває в опозиції до концепту ЛЮДСЬКЕ СЕРЦЕ. Показано, що концепт МЕЖА структурує просторово-часову організацію тексту, моделюючи порогові стани між життям і смертю, людиною і звіром, реальним і потойбічним.

Зроблено висновок, що концептуальний аналіз є ефективним інструментом реконструкції мовної картини світу письменника, оскільки дозволяє інтегрувати результати дослідження різних мовних рівнів у єдину інтерпретаційну модель.

* кандидат філологічних наук, доцент
кафедри української мови
ДВНЗ "Ужгородський національний університет"
oksana.neher@uzhnu.edu.ua
ORCID: 0000-0002-9823-8329

Ключові слова: концепт, концептуальний аналіз, мовна картина світу письменника, ідіостиль автора, концептосфера.

CONCEPTUAL ANALYSIS AS A METHOD OF RECONSTRUCTING THE LANGUAGE PICTURE OF THE WRITER'S WORLD (BASED ON THE MATERIAL OF P. DEREVIANKO'S TRILOGY "CHRONICLE OF THE GREY ORDER")

Neher O. B.

The article focuses on the conceptual analysis as one of the leading methods for reconstructing the linguistic worldview of a writer, based on Paulo Derevianko's trilogy "The Chronicle of the Grey Order". The relevance of the study is determined by the growing interest of modern linguistics in the comprehensive investigation of individual authorial world models within the cognitive-discursive paradigm, as well as by the insufficient systematization of the methodological potential of conceptual analysis in the study of contemporary Ukrainian fiction, particularly the genres of dark fantasy and alternative history.

The aim of the article is to provide a comprehensive reconstruction of Paulo Derevianko's linguistic worldview through the identification and analysis of key artistic concepts that structure the narrative and shape the author's idiolect. The research employs methods of conceptual, lexical-semantic, discursive, and interpretative analysis, which make it possible to consider the literary text as an integral cognitive-linguistic formation.

The study establishes that the artistic world of the trilogy is organized around a hierarchical system of existential, mystical, and military concepts, among which the central ones are ORDER, ARCANUM, BEAST, BOUNDARY, MEMORY, and CHRONICLE. It is demonstrated that the concept of ORDER in the writer's linguistic worldview functions as a complex cognitive model combining social hierarchy, mystical brotherhood, and an instrument of state protection, while its verbalization is realized through a system of authorial nominations, metaphorical constructions, and phraseological units marked by the semantics of choice, pain, and sacrifice.

The dynamics of the concepts ARCANUM and NETS are analyzed as metaphors of fate, initiation, and the political conditionality of existence, as well as the concept of BEAST, which represents an internal antagonistic principle and is opposed to the concept of the HUMAN HEART. It is shown that the concept of BOUNDARY structures the spatial and temporal organization of the text, modeling liminal states between life and death, human and beast, the real and the otherworldly.

The article concludes that conceptual analysis is an effective tool for reconstructing a writer's linguistic worldview, as it allows for the integration of research results obtained at different linguistic levels into a unified interpretative model.

Keywords: concept, conceptual analysis, linguistic picture of the writer's world, author's idiolect, concept sphere.

Постановка проблеми. Картина світу у художньому творі визначається шляхом вивчення словесно-художніх засобів, вихідних мовних одиниць автора, що ілюструють особисту картину світу, сформовану творцем цього твору (пор. [1]). У сучасній лінгвістиці дедалі більшої ваги набувають дослідження, спрямовані на реконструкцію мовної картини світу письменника як цілісної когнітивно-дискурсивної моделі, що відображає індивідуальне бачення світу, систему цінностей і культурних смислів автора. Одним із найбільш продуктивних інструментів такого аналізу є

концептуальний підхід, який дає змогу виявити глибинні смислові структури художнього тексту через систему ключових концептів та способи їх мовної репрезентації.

Привертає увагу той факт, що концептуальний аналіз як спосіб вивчення мовотворчості письменника переважно застосовується фрагментарно, відповідно, методологічні можливості концептуального аналізу як цілісного інструмента реконструкції мовної картини світу автора залишаються недостатньо систематизованими. Особливо це стосується сучасної

української художньої прози, у якій формуються нові типи авторських світів, що поєднують літописну традицію, сакральні смисли та екзистенційну проблематику.

У цьому контексті трилогія П. Дерев'янка "Літопис сірого ордену" [2; 3; 4] є показовим матеріалом для лінгвістичного аналізу, оскільки її художній світ вибудовується не стільки через сюжетну динаміку, скільки через стабільну систему концептів, що вербалізуються на різних мовних рівнях і формують особливу модель часу, простору, ідентичності та пам'яті. Саме тому застосування концептуального аналізу до цього текстового корпусу дозволяє не лише описати окремі смислові домінанти, а й реконструювати цілісну мовну картину світу письменника.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Мовна картина світу уже давно є об'єктом уваги дослідників, які доводять, що мова відображає різноманіття світоглядів різних народів [10]. Однак з виділення універсальних лінгвоментальних ознак необхідно насамперед розрізняти типологічні та ідіостилістичні моменти у письмовому дискурсі [9], що є своєрідним і показовим відтворенням авторського, індивідуального бачення світу.

Проблема реконструкції індивідуально-авторських моделей світу в сучасному мовознавстві розглядається крізь призму зміни наукових парадигм: від текстоцентричної до дискурсивної. У межах філологічної дисципліни – дискурсології – художній дискурс автора постає як філософсько-гуманітарна реальність, де когнітивний аспект (ментальність автора) трансформується у прагматичний вплив на читача через специфічні одиниці – "когнітеми" та "прагматеми" (пор. [7]).

Фундаментальне значення для нашого дослідження мають праці Ж. Краснобаєвої-Чорної, у яких когнітивна лінгвістика та лінгвоконцептологія розглядаються як інструменти виявлення того, як мова

"опредмечує" мислення [5]. Мовна картина світу письменника є вторинною щодо концептуальної моделі, пояснюючи останню через маніпуляцію мовними одиницями. Водночас, як зазначають дослідники, у сучасному українському літературознавстві жанр "козакопеї" та темного фентезі тривалий час перебував на периферії академічних зацікавлень. Стаття О. Пидюри вказує на недостатню вивченість жанрово-композиційних та сюжетних структур козацького фентезі, зокрема майстерного використання автором ретроспективної композиції для моделювання ідентичності [6].

Літературна критика, представлена, зокрема, рецензіями Г. Улюри, акцентує увагу на жанровій гібридності трилогії П. Дерев'янка (темне фентезі, стімпанк, альтернативна історія) та радикальних стилістичних деталях, як-от латинізація письма в альтернативному Гетьманаті [8]. Проте, незважаючи на значний інтерес до художнього світу "Літопису Сірого Ордену", лінгвістичний аспект мовотворчості автора залишається фрагментарним. Дослідники здебільшого описують окремі концепти або тематичні вузли, тоді як методологічні можливості концептуального аналізу як цілісного інструмента реконструкції мовної картини світу П. Дерев'янка потребують системного висвітлення. Особливого значення набуває "літописний дискурс", який у сучасній гуманітаристиці трактується як форма персональної фіксації історії, що поєднує фактографічність із ліричним осмисленням. Психолінгвістичний вимір аналізу дозволяє зазирнути у внутрішній ментальний світ через мережу асоціацій, що є критично важливим для розкодування емоційних домінант тексту.

Мета дослідження полягає в комплексній реконструкції мовної картини світу Павла Дерев'янка через концептуальний аналіз трилогії "Літопис Сірого Ордену". Це передбачає не лише виокремлення

ключових концептів, а й з'ясування того, як дослідження цих ментальних одиниць допомагає експлікувати специфіку авторської мовотворчості – від термінотворення до побудови літописного типу наративу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасна лінгвістика розглядає концепт як базову одиницю ментального лексикону, що конденсує у собі знання про світ, культурну пам'ять та емоційні оцінки. На відміну від суто лексичного значення, концепт має багатовимірну структуру, що включає поняттєвий, образний та ціннісний компоненти. У художньому дискурсі концепт трансформується у художній концепт – складне утворення, де загальномовні значення переплітаються з індивідуально-авторськими смислами, формуючи унікальний естетичний простір.

На відміну від суто семантичного або стилістичного аналізу, концептуальний підхід дозволяє інтегрувати результати дослідження різних мовних рівнів у єдину інтерпретаційну модель. Він поєднує лексико-семантичний, граматичний, текстовий і дискурсивний аналіз, що робить його особливо ефективним для реконструкції мовної картини світу письменника. У межах цього підходу художній текст розглядається як цілісне когнітивне утворення, у якому мовні одиниці функціонують не ізольовано, а в системі взаємопов'язаних смислів. Саме тому концептуальний аналіз може бути використаний як базовий метод комплексного вивчення авторського художнього світу.

Реконструкція мовної картини світу письменника передбачає виявлення "ядерних" концептів, які структурують наратив та визначають ідіостиль автора. За Ж. Краснобаєвою-Чорною, концептуальний аналіз у філології має бути спрямований на виявлення того, як мова "опредмечує" мислення [5]. У трилогії П. Дерев'янка це виявляється через вербалізацію ідей фатуму, обов'язку та трансформації особистості. Важливо розрізнити

концептуальну картину світу як первинну мисленнєву модель та мовну картину світу як її вторинну репрезентацію. Художній текст у цьому процесі виступає як медіум, що дозволяє досліднику "прочитати" когнітивні структури через специфіку добору лексем, синтаксичних конструкцій та метафоричних рядів.

Процес концептуального аналізу художнього тексту передбачає насамперед виокремлення ключових концептів, які формують його смислове ядро. Основним принципом такого відбору є частотність і функціональна значущість мовних одиниць, що репрезентують певні смисли. Важливим показником є також текстоутворювальна роль концепту – його здатність об'єднувати різні фрагменти тексту в єдину семантичну структуру.

Специфіка альтернативної історії, у якій розгортаються події "Літопису Сірого Ордену", створює додатковий рівень концептуалізації. Автор моделює світ 1845 року, де Гетьманат не лише вистояв, а й процвітає, тоді як на місці Московитського царства залишилася пустка. Така геополітична та історична рамка зумовлює появу специфічного мілітарного та державотворчого дискурсу, що вимагає від філолога аналізу концептів через призму національної ідентичності та боротьби за виживання.

Реконструкція мовної картини світу письменника в межах концептуального аналізу повинна здійснюватися поетапно. На першому етапі визначається корпус текстів і встановлюється перелік потенційно значущих концептів. Другий етап передбачає аналіз мовних засобів їх репрезентації на різних рівнях та виявлення смислових інваріантів. На третьому етапі здійснюється узагальнення отриманих результатів і вибудовується модель взаємозв'язків між концептами, що дозволяє описати ієрархію смислів у художньому світі письменника. Завершальним етапом є інтерпретація реконструйованої мовної картини світу в ширшому культурному

та жанровому контексті, що дає змогу осмислити її як цілісну когнітивно-мовну модель. До критеріїв ідентифікації ключових концептів належать повторюваність мотивів, наявність семантичних варіацій одного смислового комплексу, а також його зв'язок із базовими категоріями художнього світу – часом, простором, суб'єктом дії, цінностями. У художньому дискурсі такі концепти зазвичай виконують роль смислових опор, навколо яких вибудовується авторська модель реальності.

У результаті аналізу, проведеного за зазначеною вище схемою, ми отримали інформацію про основні концепти романів П. Дерев'янка.

Центральним концептом, що організовує художній світ трилогії, є *ОРДЕН* (Сирій Орден). У мовній картині світу письменника він функціонує як складна когнітивна модель, що поєднує соціальну структуру, містичне братство та інструмент державного захисту. Дослідження мовних засобів репрезентації цього концепту дає змогу виявити специфіку авторської термінології та смислового наповнення.

Автор використовує розгалужену систему номінацій для позначення членів Ордену: *сіроманці, вовки, характерники, химородники, вовчата* (молоді учні). Кожна з цих лексем має своє концептуальне навантаження. Зокрема, лексема *химородник* у П. Дерев'янка набуває значення спеціалізованого воїна-мага, чия сила межує з прокляттям. Це не просто "чаклун", а суб'єкт, включений у

жорстку ієрархію. Номен *сіроманець* апелює до народнопоетичної традиції, проте в контексті Ордену вона маркує соціальну відчуженість та самотність воїна, який належить лише державі та своєму братерству. *Вовк* – центральний зооморфний образ, що вербалізує ідею трансформації. Стати вовком – це не лише змінити подобу, а й *прийняти прокляття, стати частиною прокляття*.

Мовотворчість автора виявляється також у створенні сталих метафоричних сполук, що репрезентують шлях ініціації: *ступати на вовчу стежку, підписати проклятий сувій, загнати ніж у серце*. Ці фразеологічні одиниці у мовній картині світу письменника функціонують як маркери незворотності. Ініціація головного героя Северина Чорнововка описується через сенсорні образи: *нічний ліс завмер, потойбічна німота, дорога болу та крові*. Тобто концепт *ОРДЕН* мовно репрезентується не через адміністративні терміни, а через етично-містичні категорії вибору та болю.

Важливою ознакою концепту є його динамічний характер: у межах одного тексту він може зазнавати семантичних зсувів, розширень або переосмислень залежно від контексту. Це робить концепт особливо продуктивною одиницею для аналізу художньої мови, адже дозволяє простежити, як мовні засоби беруть участь у формуванні складних смислових конструкцій.

Таблиця 1.

Динаміка концепту ОРДЕН у структурі трилогії

Книга	Семантичні домінанти	Лінгвальні маркери
"Аркан вовків"	Становлення, таємниця, братерство, ініціація	Джура, учитель, коло обраних, проклятий сувій, ініціація
"Тенета війни"	Розкол, політизація, зрада, ослаблення системи	Бунт, розбрат, вибори гетьмана, ослаблення Ордену, внутрішній ворог.
"Пісня дібров"	Занепад, жертвовність, кінець епохи, трансформація пам'яті	Згасання, остання битва, дуби пам'яті, смерть-відплата, післясмертя.

Концепт *АРКАН* у художньому дискурсі Павла Дерев'янка постає як складне багатшарове утворення, що виконує світотвірну та сюжетно-композиційну функції. На відміну від загальнономовного значення (мотузка з зашморгом або гуцульський чоловічий танець), у тексті трилогії цей номен трансформується у потужну концептуальну метафору долі, ініціації та незворотності вибору.

В основі авторської рецепції лежить архаїчний код гуцульського аркану як ритуалу посвячення юнака у воїни (легіні). Дерев'янка вербалізує цей шар через опис закритої спільноти характерників – Сірого Ордену. Аркан тут постає не просто танцем, а містичним "колом обраних", куди входять лише ті, хто готовий пройти "дорогою болю та крові".

Вербальними маркерами ритуальної ініціації виступають стійкі сполуки: *ступити на вовчу стежку* – прийняття долі характерника; *підписати проклятий сувій* – акт закріплення обітниць власною кров'ю; *загнати ніж у серце* – метафора смерті людського заради набуття надприродного.

Найбільш інноваційним у мовотворчості автора є наповнення концепту семантикою неминучості та прокляття. Назва першої книги – "Аркан вовків" – вербалізується у тексті як "зашморг", що стягується навколо горла воїна в момент трансформації. Це "аркан для читача" і водночас неминуча пастка для героя, з якої "вороття не буде".

Вербалізація концепту здійснюється через лексеми переходу (лімінальності). Аркан – це межа між життям і смертю, людиною і вовком. Для дескрипції цього стану автор використовує специфічні синтаксичні конструкції та епітети: *останнє роздоріжжя* – момент вибору, за яким слідує "спалення останніх мостів"; *криваві печаті* – символ нерозривності зв'язку з Ордену.

Концепт *АРКАН* утворює синонімічний ряд із концептом *ТЕНЕТА*. Якщо аркан – це одиничний вибір індивіда, то *тенета* (пор. друга книга "Тенета війни") – це множинність зовнішніх обставин, політичних інтриг та війни, що тиснуть на суб'єкта.

Таблиця 2.

Вербалізація концепту АРКАН

Мовний рівень	Концептуальний зміст	Засоби вербалізації
Лексичний	Незворотність, ієрархія, належність до таємниці.	<i>Зашморг, коло, стежка, сувій, клямри</i>
Фразеологічний	Етична ціна вибору, спосіб утримання людської подобі.	<i>Вороття не буде, спалити мости, мить розділеного щастя</i>
Метафоричний	Екзистенційний фаталізм, внутрішня боротьба зі Звіром	<i>Аркан долі, вовча стежка, тенета німоти</i>

Аркан у трилогії П. Дерев'янка еволюціонує від фольклорного образу сили та єдності до філософської категорії прокляття-служіння. Авторська мовотворчість перетворює технічну номінацію на концептуальну доміную, що структурує весь "літописний дискурс" твору, легітимізуючи трагічну картину світу темного фентезі.

У межах концептуальної системи трилогії концепт *ЗВІР* посідає місце

головного антагоністичного начала, інтегрованого безпосередньо в ідентичність суб'єкта. Якщо *ОРДЕН* репрезентує зовнішню ієрархію та державний обов'язок, то *ЗВІР* є вербалізацією "вовчого прокляття" – внутрішньої, хаотичної та неконтрольованої природи характерника. Дослідження мовних засобів його втілення дозволяє виокремити кілька рівнів вербалізації.

Концепт ЗВІР у мовній картині світу автора перебуває в жорсткій опозиції до концепту ЛЮДСЬКЕ СЕРЦЕ. Ця бінарність є основою психологізму трилогії: серце виступає носієм пам'яті про людську сутність, тоді як звір прагне її поглинути.

Вербальними маркерами цієї боротьби є специфічні авторські номінації: *внутрішній ворог* – визначення Звіра як суб'єкта, що чатує на характерника протягом усього життя; *первісні начала ества* – лексеми, що позначають доцивілізаційну, дику природу, яка потребує "неослабного самоконтролю"; *вовче прокляття* – концептуалізація надсили як неминучого тягаря, що позбавляє воїна спокою.

Мовотворчість П. Дерев'янка виявляється у використанні дієслівної лексики високої інтенсивності, що описує активність Звіра. Процес втрати людського контролю часто метафоризується через технічний дискурс сучасності, адаптований до фентезійної рамки. Зокрема, вживається фразема "перебрати пульт керування на себе", що маркує момент, коли воля персонажа поступається інстинктам.

Типові дієслова-асоціати, що супроводжують концепт ЗВІР: *приборкувати* – наскрізна дія, що визначає щоденне буття характерника; *підкоритися* – фіксація неминучої поразки перед прокляттям; *заглушити* – спроба воїна зберегти залишки людського через внутрішній опір.

Вербалізація концепту не обмежується психологічними станами, а включає натуралістичні описи, що деконструюють "героїчний" міф. Автор використовує сенсорні маркери для опису Звіра в момент його виходу назовні: *кров і хутро на тілі після перекидання*. Особливе місце посідає опис втрати свідомості та пам'яті як ознаки панування Звіра. Стан трансформації вербалізується через *потойбічну німоту* та *моторошну тишу*; *часові лакуни* у сприйнятті героїв, коли Звір діє самостійно,

залишаючи людині лише результати своєї жорстокості.

У мовній картині світу П. Дерев'янка існує єдиний лінгвальний і ментальний інструмент протидії Звіру – концептуальна метафора *мить розділеного щастя*. Це вербальна одиниця, що позначає найсильніший емоційний спогад, який слугує "маяком" для повернення у людську подобу. Таким чином, боротьба зі Звіром у тексті – це передусім боротьба за збереження мови почуттів над мовою інстинктів.

Концепт МЕЖА у трилогії П. Дерев'янка є фундаментальним інструментом моделювання реальності. Він структурує простір між життям і смертю, людиною і звіром, Гетьманатом і Потойбіччям. У мовотворчості автора межа постає не як статична лінія, а як динамічний простір переходу.

Загалом автор часто використовує лексеми на позначення порогових станів: *на межі двох світів, на межі двох сутностей, останне роздоріжжя*. Особливої ваги набуває опис трансформації людини у вовка. Це не "казкове" перетворення, а болісний фізіологічний і психологічний процес, що вербалізується через деталізацію фізичних відчуттів: *кров і хутро на тілі, вовча подоба, повернення неможливе*. Мовна специфіка тут полягає у використанні натуралістичних епітетів, що деконструюють героїчний пафос, наближаючи текст до стандартів дарк-фентезі.

Простір за межею – Засвіти або Потойбіччя – описано через заперечення земних ознак. Северин, потрапляючи туди, відчуває *первісну темряву, що ніколи не знала світла, там ані звуку, ані холоду, ані запаху*. Ця апофатична манера опису (визначення через відсутність) є характерною ознакою авторської мовотворчості при роботі з концептом МЕЖА. Потойбіччя постає як *тендітний світлий маяк серед чорнобагряної імлі*, де з'являється мавка – образ, що поєднує міфологічну

традицію з індивідуальним баченням автора.

У мовотворчості П. Дерев'янка межа постає не як лінія, а як динамічний простір переходу.

1. Фізіологічна межа. Трансформація у вівка описується через натуралістичні епітети (*кров і хутро на тілі*), що деконструюють героїчний міф і підкреслюють болючість процесу.

2. Просторова межа (Потойбіччя). Автор використовує апофатичну манеру опису. Засвіти описуються як місце, де *ані звуку, ані холоду, ані запаху*, що створює ефект первісної темряви.

3. Етична межа. Питання "Яку ціну має заплатити той, у кого гаряче серце?" вербалізує ідею вибору, скріпленого "кривавими печатами".

Назва циклу романів П. Дерев'янка "Літопис сірого ордену" відсилає до жанру історичної хроніки, проте в когнітивному аспекті це не лише фіксація фактів, а спосіб існування в часі. Концепти ПАМ'ЯТЬ та ЛІТОПИС тісно взаємопов'язані та визначають нелінійний характер оповіді.

Авторська мовотворчість виявляється у використанні архаїзованих та стилістично маркованих одиниць, що створюють ефект старовини: *шеляг, джура, характерство, напозір, можновладці*. Це не просто декоративна стилізація, а засіб концептуалізації часу як "живої історії". Літописна оповідь у трилогії – це акт збереження ідентичності в умовах війни. Кожна подія стає значущою лише тоді, коли вона зафіксована у *пам'яті Ордену*.

Пам'ять у трилогії П. Дерев'янка працює як активна сила. Автор використовує прийом ретроспекції: у головну часову лінію влітаються спогади. Це дає читачеві змогу бачити не лише воїна, а й людину, яка сумує за батьками, пам'ятає *аромат м'яти і конвалії*. Мовно це реалізується через контраст між жорстким мілітарним дискурсом теперішнього та ліричними, сенсорно насиченими описами минулого. Пам'ять про людське є

єдиним засобом стримування внутрішнього Звіра.

Дослідження концептів дозволяє з'ясувати, що специфіка мовотворчості Павла Дерев'янка полягає у семантичній деривації та неоміфологізмі. Автор бере відомі з української фольклористики поняття та наповнює їх новим, часто трагічним змістом.

Висновки й перспективи дослідження. Проведене дослідження дає підстави констатувати, що концептуальний аналіз є репрезентативним та ефективним методом комплексної реконструкції мовної картини світу письменника, особливо в межах складних жанрових утворень, як-от українська "козакопея" та темне фентезі. Реконструкція мовної картини світу Павла Дерев'янка на матеріалі трилогії "Літопис Сірого Ордену" засвідчила, що авторський художній всесвіт будується навколо ієрархічно організованої системи екзистенційно-містичних та мілітарних концептів, які не лише структурують фабулу, а й легітимізують альтернативну історичну реальність через специфічні мовні ресурси.

Отримані результати відкривають кілька векторів для подальших наукових розвідок. Порівняльний аналіз концептуальних систем П. Дерев'янка та інших представників сучасного українського фентезі (наприклад, Дари Корній, Марини та Сергія Дяченків, Олександра Кононовича) дасть змогу виявити спільні та індивідуальні механізми неоміфологізації в національній прозі XXI століття. Глибше вивчення "мовного портрета" характерника як специфічного типу лінгвокультурної персони в умовах альтернативної історії. Перспективним також є дослідження взаємодії "літописного дискурсу" трилогії із сучасним цифровим середовищем та блогосферою (зокрема, через рецепцію творів у літературних блогах та вплив медіадискурсу на авторську неологізацію).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Бікезіна А. Мовна картина світу: лінгвоісторіографічний аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 48. Том 1. 2022. С. 149–156. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-1-22>.
2. Дерев'янку П. Літопис сірого ордену. Аркан вовків. Львів: ВСЛ, 2025. 520 с.
3. Дерев'янку П. Літопис сірого ордену. Пісня дібров. Львів: ВСЛ, 2025. 752 с.
4. Дерев'янку П. Літопис сірого ордену. Тенета війни. Львів: ВСЛ, 2025. 536 с.
5. Краснобаєва-Чорна Ж. Когнітивна лінгвістика й лінгвоконцептологія: навч. посібник. Вінниця, 2020. 164 с.
6. Пидюра О. Композиційна та сюжетна організація козацького фентезі: аспект жанровості. *Міжнародний філологічний часопис*. Т. 15. № 1. 2024. С. 92–106. [https://doi.org/10.31548/philolog15\(1\).2024.01](https://doi.org/10.31548/philolog15(1).2024.01).
7. Руснак Ю. Когнітивно-прагматична концепція художнього дискурсу (на матеріалі мовотворчості Ольги Кобилянської). *Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія "Філологія"*. Вип. 87. 2020. С. 83–89. <https://doi.org/10.26565/2227-1864-2020-87-12>.
8. Улюра Г. Читаємо рецензію Ганни Улюри на "Літопис сірого ордену" Павла Дерев'янка. *Лірум*. 14 березня 2023. URL: <https://liroom.com.ua/reviews/litopys-siroho-ordenu-review/> (дата звернення: 30.01.2026)
9. Liebsch B. "Secular" perception and language. *Temporalized World. Treatises on philosophy*. J. B. Metzler, Stuttgart, 2020. 189 p. https://doi.org/10.1007/978-3-476-05131-8_6.
10. Whorf B. *Language, thought, and reality: selected writings of Benjamin Lee Whorf* [2nd ed.]. Cambridge, MA: MIT Press, 2012. 448 p.

REFERENCES (TRANSLATED & TRANSLITERATED):

1. Bikezina, A. (2022). *Movna kartyna svitu: lnhvoistoriohrafichnyi aspekt* [Linguistic worldview: a linguo-historiographical aspect]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Issue 48. Part 1. Pp. 149–156. <https://doi.org/10.24919/2308-4863/48-1-22>. [in Ukrainian].
2. Derevianko, P. (2025). *Litopys siroho ordenu. Arkan vovkiv* [The Chronicle of the Grey Order. The Wolves' Arcanum]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva. 520 p. [in Ukrainian].
3. Derevianko, P. (2025). *Litopys siroho ordenu. Pisnia dibrov* [The Chronicle of the Grey Order. The Song of the Groves]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva. 752 p. [in Ukrainian].
4. Derevianko, P. (2025). *Litopys siroho ordenu. Teneta viiny* [The Chronicle of the Grey Order. The Nets of War]. Lviv: Vydavnytstvo Staroho Leva. 536 p. [in Ukrainian].
5. Krasnobaieva-Chorna, Zh. (2020). *Kohnityvna lnhvistyka y lnhvokontseptolohiia* [Cognitive linguistics and linguoconceptology]. Vinnytsia. 164 p. [in Ukrainian].
6. Pydiura, O. (2024). *Kompozytsiina ta siuzhetna orhanizatsiia kozatskoho fentezi: aspekt zhanrovosti* [Compositional and plot organization of Cossack fantasy: the genre aspect]. *Mizhnarodnyi filolohichnyi chasopys*. Vol. 15. No. 1. Pp. 92–106. [https://doi.org/10.31548/philolog15\(1\).2024.01](https://doi.org/10.31548/philolog15(1).2024.01) [in Ukrainian].
7. Rusnak, Yu. (2020). *Kohnityvno-prahmatychna kontseptsiiia khudozhnoho dyskursu (na materialy movotvorchosti Olhy Kobylianskoi)* [Cognitive-pragmatic conception of literary discourse (based on the language creativity of Olha Kobylianska)]. *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V. N. Karazina. Seriiia "Filolohiia"*. Issue 87. Pp. 83–89. <https://doi.org/10.26565/2227-1864-2020-87-12>. [in Ukrainian].
8. Uliura, H. (2023). *Chytaiemo retsenziuu Hanny Uliury na "Litopys siroho ordenu" Pavla Derevianka* [Reading Hanna Uliura's review of The Chronicle of the Gray Order by Pavlo Derevianko]. *Lirum*. March 14. Access mode:

<https://liroom.com.ua/reviews/litopys-siroho-ordenu-review/> (reference date: 30.01.2026) [in Ukrainian].

9. Liebsch, B. (2020). "Secular" perception and language. *Temporalized World. Treatises on philosophy*. Stuttgart: J. B. Metzler. 189 p. https://doi.org/10.1007/978-3-476-05131-8_6. [in English].
10. Whorf, B. L. (2012). *Language, thought, and reality: selected writings of Benjamin Lee Whorf* (2nd ed.). Cambridge, MA: MIT Press. 448 p. [in English].

Дата надходження статті: 04.02.2026

Дата прийняття статті: 18.02.2026

Опубліковано: 27.02.2026